

Sygn. akt IV KK 87/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lipca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący)

SSN Zbigniew Puzkarski

SSN Eugeniusz Wildowicz (sprawozdawca)

Protokolant Danuta Bratkrajc

przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Krzysztofa Parchimowicza

w sprawie **K. W.**

skazanego z art. 284 § 2 kk

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 10 lipca 2013 r.,

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść skazanego

od wyroku Sądu Okręgowego w T.

z dnia 21 października 2011 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w T.

z dnia 14 czerwca 2011 r.,

1. uchyla zaskarżony wyrok oraz zmieniony nim wyrok Sądu Rejonowego w T. z dnia 14 czerwca 2011 r. i na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 kpk w zw. z art. 537 § 2 kpk postępowanie w sprawie umarza,

2. kosztami procesu obciąża Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Wytwórnia Cukierniczo-Piekarnicza „K.” sp. z o.o. wystąpiła przeciwko K. W. z subsydiarnym aktem oskarżenia zarzucając mu, że w okresie od grudnia 2004 r. do kwietnia 2005 r. przywłaszczył środki pieniężne pobrane ze sklepów na łączną kwotę 21.332,59 zł na szkodę pokrzywdzonej spółki, tj. o występku z art. 284 § 2 k.k.

Sąd Rejonowy w T., wyrokiem z dnia 14 czerwca 2011 r., uznał oskarżonego K. W. za winnego popełnienia występuku z art. 284 § 2 k.k. i za to skazał go na karę 10 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił na okres próby 3 lat oraz karę grzywny w wysokości 50 stawek dziennych po 10 zł każda. Jednocześnie, na podstawie art. 72 § 2 k.k., zobowiązał oskarżonego do naprawienia w całości szkody wyrządzonej przestępstwem poprzez zapłatę na rzecz pokrzywdzonej spółki kwoty 15.425,33 zł w terminie roku od uprawomocnienia się wyroku.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł obrońca oskarżonego, który powołując się na zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, wniósł w konkluzji o zmianę tegoż wyroku przez uniewinnienie oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu.

Sąd Okręgowy w T., wyrokiem z dnia 21 października 2011 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchylił rozstrzygnięcie o nałożeniu na oskarżonego obowiązku naprawienia szkody, a w pozostałym zakresie wyrok utrzymał w mocy.

Kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w T. z dnia 21 października 2011 r. - na korzyść skazanego K. W. - wywiódł Prokurator Generalny, który powołując się na zarzut rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, tj. art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., a polegającego na nieprzeprowadzeniu prawidłowej kontroli odwoławczej i zaakceptowaniu błędnego poglądu sądu pierwszej instancji, że pokrzywdzony uzyskał status oskarżyciela subsydiarnego, podczas gdy nie zostały spełnione przesłanki określone w art. 330 § 2 k.p.k. z uwagi na brak zaistnienia warunku uprzedniej kontroli sądowej postanowienia prokuratora o umorzeniu dochodzenia, co obligowało sąd odwoławczy do orzekania poza granicami

zaskarżenia i stwierdzenia istnienia negatywnej przesłanki procesowej określonej w art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k., wniósł o uchylenie tegoż wyroku oraz zmienionego nim wyroku Sądu Rejonowego w T. i umorzenie postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 537 § 2 k.p.k. - wobec braku skargi uprawnionego oskarżyciela.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje.

Kasacja jest zasadna.

W pierwszej kolejności, w związku z podniesionym w kasacji zarzutem, należy przypomnieć następujące fakty.

Wytwórnia Cukierniczo - Piekarnicza „K.” sp. z o.o., złożyła zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa z art. 284 § 2 k.k. przez K. W. do Prokuratury Rejonowej w T. w dniu 12 grudnia 2008 r.

Postanowieniem z dnia 26 marca 2009 r. (zatwierdzonym przez prokuratora w dniu 31 marca 2009 r.) odmówiono wszczęcia dochodzenia w powyższej sprawie wobec stwierdzenia, że czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego (art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.).

Na powyższe postanowienie pokrzywdzona spółka wniosła zażalenie, a Sąd Rejonowy w T., postanowieniem z dnia 1 czerwca 2009 r., uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał Prokuraturze Rejonowej w T. celem kontynuowania postępowania.

Postanowieniem z dnia 22 czerwca 2009 r. zostało wszczęte dochodzenie w sprawie przywłaszczenia przez K. W. pieniędzy na szkodę Wytwórni Cukierniczo-Piekarniczej „K.”, a postanowieniem z dnia 14 sierpnia 2009 r. (zatwierdzonym przez prokuratora w dniu 19 sierpnia 2009 r.) postępowanie w tej sprawie umorzono „wobec braku znamion czynu zabronionego” (art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.). Odpis postanowienia o umorzeniu dochodzenia pokrzywdzona spółka otrzymała w dniu 24 sierpnia 2009 r., a w dniu 25 września 2009 r. został złożony w Sądzie Rejonowym w T., przez Wytwórnię Cukierniczo-Piekarniczą „K.” sp. z o.o., subsydiarny akt oskarżenia przeciwko K. W.

Z powyższego zestawienia wynika w sposób oczywisty, że postanowieniem z dnia 26 marca 2009 r. odmówiono wszczęcia dochodzenia, a postanowieniem z dnia 14 sierpnia 2009 r. umorzono dochodzenie. Za każdym razem została więc

wydana inna decyzja organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze. Natomiast art. 330 § 2 k.p.k. stanowi, że „jeżeli prokurator nadal nie znajduje podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, wydaje ponownie postanowienie o umorzeniu postępowania lub odmowie jego wszczęcia. W takim wypadku pokrzywdzony, który wykorzystał uprawnienia przewidziane w art. 306 § 1, może wnieść akt oskarżenia określony w art. 55 § 1 - o czym należy go pouczyć”. Przepis art. 55 § 1 k.p.k. stanowi z kolei, że „w razie powtórnego wydania przez prokuratora postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania w wypadku, o którym mowa w art. 330 § 2, pokrzywdzony może w terminie miesiąca od doręczenia mu zawiadomienia o postanowieniu wnieść akt oskarżenia do sądu”.

Odnosząc się do powyższej problematyki Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 17 maja 2000 r. (I KZP 9/00, OSNKW 2000/5-6/42) stwierdził, że ponowne wydanie postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu dochodzenia bądź śledztwa, przy jednolicie rozumianym znaczeniu wyrazu „ponownie” („jeszcze raz”, „na nowo”, „po raz drugi”, „powtórnie”), oznacza wydanie po raz wtóry, raz jeszcze, takiej samej decyzji, jak wydana poprzednio. Fakt, iż w przywołanych powyżej przepisach użyty został także spójnik „lub” nie zmienia powyższej oceny. Nie można bowiem w wypadku, gdy uchyloną przez sąd decyzją było postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia uznać, że z „ponowną” taką decyzją będziemy mieli do czynienia zarówno wtedy, gdy wyda on teraz postanowienie o odmowie wszczęcia, jak i gdy postanowi o umorzeniu postępowania. Wyraz „ponownie” użyty w zdaniu pierwszym § 2 art. 330 k.p.k., w kontekście użytego tu spójnika „lub”, oznacza więc w istocie, że chodzi o ponowne, czyli raz jeszcze wydanie takiej samej jak uchylona poprzednio decyzji procesowej, a więc o „ponowną” odmowę wszczęcia „lub” o „ponowne” umorzenie postępowania.

Nie sposób więc przyjąć, że użycie w art. 330 § 2 k.p.k. słowa „lub” oznaczać może dowolną konfigurację obu postanowień, jako że z natury rzeczy w wypadku uprzedniego uchylecia decyzji umarzającej ponownie można już tylko umorzyć postępowanie raz jeszcze, nie można zaś odmówić jego wszczęcia; konfiguracja jest zatem tylko jedna, taka sama jak uprzednio. Jedynie w wypadku uchylecia postanowienia o odmowie wszczęcia możliwe jest zarówno ponowne odmówienie, jak i - po wszczęciu postępowania - umorzenie tego postępowania. To ostatnie

jednak nie jest już decyzją „ponowną”. W konsekwencji więc należy przyjąć, że użyte w art. 330 § 2 zd. 1 k.p.k. określenie „wydaje ponownie postanowienie o umorzeniu postępowania lub odmowie jego wszczęcia” oznacza, iż chodzi o sytuację, gdy prokurator - po uprzednim uchyleniu przez sąd postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania - nie znajdując nadal podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, wydaje po raz wtóry takie samo postanowienie jak to, które było poprzednio przedmiotem zaskarżenia. Stanowisko to znajduje wsparcie także w treści art. 55 § 1 k.p.k., przepisu powiązanego z art. 330 k.p.k., jako że wskazuje się tu, kiedy to pokrzywdzony może samodzielnie wystąpić z oskarżeniem posiłkowym subsydiarnym. Może to uczynić „w razie powtórnego wydania postanowienia o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania”. Użycie słowa „powtórnie” nie może oznaczać nic innego jak wydanie raz jeszcze decyzji o odmowie wszczęcia lub raz jeszcze postanowienia umarzającego ponownie postępowanie karne. Nie ma natomiast znaczenia, czy owa powtórna decyzja oparta jest na tej samej, czy na innej podstawie prawnej. Oczywiście jest jednak, że w wypadku wydania, po uprzednim uchyleniu przez sąd postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego, decyzji o wszczęciu dochodzenia lub śledztwa, a następnie postanowienia o jego umorzeniu, nie można mówić o wydaniu ponownie postanowienia, jakie uprzednio uchylono. To zaś otwiera drogę do zaskarżenia decyzji umarzającej w trybie wskazanym w art. 306 § 2 k.p.k., a nie do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia. Mogłoby to nastąpić dopiero po uchyleniu przez sąd postanowienia o umorzeniu postępowania i wydaniu przez prokuratora ponownego postanowienia o umorzeniu postępowania.

Skoro zaś w omawianej sprawie tak się nie stało, to oczywistym jest, że Wytwórnia Cukierniczo - Piekarnicza „K.” sp. z o.o. nie uzyskała uprawnień do wystąpienia z subsydiarnym aktem oskarżenia przeciwko K. W. Całe natomiast postępowanie sądowe zakończone zaskarżonym kasacją Prokuratora Generalnego wyrokiem, prowadzone było przy braku skargi uprawnionego oskarżyciela, a więc z rażącym naruszeniem art. 17 § 1 pkt 9 k.p.k.

Niezależnie jednak od powyższego należy zwrócić uwagę na jeszcze jedną - ważką - okoliczność, do której zresztą Sąd Najwyższy również w swoich wcześniejszych orzeczeniach się odwoływał (zob. wyrok Sądu Najwyższego z

dnia 5 grudnia 2012 r., III KK 122/12, OSNKW 2013/1/9). Otóż pouczenie pokrzywdzonego po umorzeniu postępowania, nie było właściwe, a co więcej, wprowadzało w błąd osobę pouczaną. W jego tekście figurowały bowiem jednocześnie pouczenia o możliwości zażalenia się do sądu oraz wniesienia aktu oskarżenia. Nie przekreślono przy tym żadnego z elementów pouczeń, które w danej, konkretnej sytuacji, nie były aktualne, co mogło wprowadzać w błąd, zwłaszcza osoby nieobeznane z przepisami prawa. Każde pouczenie o uprawnieniach strony w związku z wydaniem określonej decyzji procesowej powinno być bowiem dostosowane do konkretnej sytuacji i wyraźnie wskazywać sposób postąpienia w danym przypadku. Nie ma przy tym znaczenia, że organ posługuje się określonymi formularzami, jako że zawarte w nich pouczenia należy zawsze dostosować do realiów procesowych danej sprawy. Pokrzywdzony zaś, tak jak każda strona postępowania karnego, nie może ponosić konsekwencji procesowych z powodu braku prawidłowego pouczenia, na co wyraźnie wskazuje art. 16 § 1 k.p.k., a mylne pouczenie uczestnika postępowania o jego uprawnieniach stanowi niezależną od niego przyczynę niedotrzymania terminu zawitego. Słusznie przy tym w orzecznictwie podkreśla się, że w sytuacji gdy istnieją wątpliwości co do zrealizowania przez organ procesowy obowiązku właściwego pouczenia, nie można ich rozstrzygać na niekorzyść strony (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2011 r., II KZ 22/11, LEX nr 847149). Także fakt, że Sąd Rejonowy błędnie postąpił przyjmując subsydiarny akt oskarżenia i orzekając merytorycznie w oparciu o tę skargę, zamiast umorzyć postępowanie jeszcze przed rozprawą (art. 339 § 3 pkt 1 k.p.k.), oraz że wyrok ten został obecnie z uwagi na to uchylony przez Sąd Najwyższy, nie powinien oddziaływać negatywnie na procesowe uprawnienia pokrzywdzonego.

Dlatego też, w ocenie Sądu Najwyższego, pokrzywdzony ma nadal możliwość wystąpienia z zażaleniem na postanowienie o umorzeniu postępowania wydane w dniu 14 sierpnia 2009 r., łącząc je z wnioskiem o przywrócenie mu terminu zawitego do wniesienia tego zażalenia z uwagi na to, że niedotrzymanie tego terminu nastąpiło z przyczyn od niego niezależnych, a to ze względu na wskazane wyżej błędne pouczenie przekazane mu wraz z owym postanowieniem.

Mając to wszystko na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.

